

КРИМСЬКА ПРЕСА 1917 РОКУ ЯК ДЗЕРКАЛО РЕВОЛЮЦІЙНИХ НАСТРОЇВ НА ПІВОСТРОВІ

На основі аналізу кримської преси простежено розвиток революційних настроїв на Кримському півострові. Контент кримських видань 1917 р емоційний і суперечливий: з одного боку, революційна ейфорія, масова підтримка Лютневої революції, активні процеси національного відродження, зокрема в галузі періодичної преси, піднесення жіночого руху, з іншого – підвищення цін, дефіцит продовольства, процеси розкладання в армії й на флоті, самосуди, зростання масових заворушень і панічних настроїв. Жовтневу революцію, на відміну від Лютневої, Крим (за винятком більшовиків) рішуче відкинув як таку, що загрожує терором, насильством і громадянською війною.

Ключові слова: Крим, Лютнева революція, Жовтнева революція, журналістика, преса.

I. Вступ

Кримська преса міжреволюційного періоду 1917 р. неодноразово ставала об'єктом дослідження в працях істориків та журналістикознавців: О. Г. і В. Г. Зарубіних, Г. Юксель, Н. Яблоновської та ін. На відміну від істориків, для яких вона становила джерело вивчення революційних подій на півострові, та попередніх журналістикознавчих досліджень, які зосереджені переважно на закономірностях розвитку кримських ЗМІ в зазначений період загалом та історії окремих видань, автор цієї статті, спираючись на проблемно-тематичний аналіз кримської преси, робить спробу простежити особливості подання революційних настроїв на Кримському півострові кримськими періодичними виданнями, щоб змодельювати сприйняття революцій 1917 р. та їх наслідків пересічним кримчанином – читачем тогочасних газет та журналів.

II. Постановка завдання та методи

Метою дослідження є встановлення основних проблемно-тематичних домінант контенту кримських видань з лютого по листопад 1917 р. Основний метод дослідження – проблемно-тематичний аналіз кримської преси.

III. Результати

Звістка про Лютневу революцію досягла Кримського півострова зі значним запізненням: з 23 лютого (8 березня) по 3 (16) березня 1917 р. місцеві газети писали, головним чином, про становище на фронті, продовольчу кризу, порушення цін торговцями й зупинку трамвайного руху в Сімферополі через дефіцит електроенергії. Тільки 3 (16 березня) 1917 р. в кримських газетах було опубліковано наказ Командувача Чорноморським флотом адмірала О. В. Колчака, що сповіщав про перехід влади до Тимчасового комітету Державної думи і закликав «виконувати свій обов'язок перед Государем-імператором і Батьківщиною для переможного закінчення війни», і звернення Одеського генерал-губернатора М. І. Ебелова, який підтримав Державну думу і закликав до збереження порядку та спокою.

Через затримки в передаванні інформації реакція кримських газет на події в центрі часто дисонувала з тим, що там відбувалося (так, на момент опублікування 3 (16) березня закликів зберегти вірність Государю Микола II вже відрікся від престолу).

Настрій газет півострова навесні 1917 р. можна назвати радісно-оптимістичним: масштаб змін, що відбулися, і їх неминучі наслідки виявилися не цілком зрозумілими і для населення Таврійської губернії, і для її перших осіб, які закликали, однак, до спокою і творчої праці на благо Батьківщини. Так, у «Відозві земського і міського союзів», отриманій сімферопольською міською управою для поширення серед населення, зазначено: «Громадяни. Тепер в наших руках і на нашій відповідальності доля країни і незалежність батьківщини. Залишимо на час всі розбіжності і суперечки. Візьмемося, не покладаючи рук, за дружну, кипучу, безперервну працю під керівництвом нової відповідальної влади. Врятуємо Росію від зовнішнього поневолення, яке загрожує нашій свободі» [24].

Підтримка нової влади пролунала також з вуст кримського духовенства. Наприклад, протоієрей О. П. Ендека під час богослужіння в церкві губернської земської лікарні в неділю, 6 березня, заявив: «Настали дні великої радості! Багатостраждальна батьківщина-мати вперше за цілі століття важкого гніту зітхнула вільно. <...> Як не радіти і нам, членам церкви тепер вільної, а не служниці старого режиму» [31]. З'їзд Сімферопольського повітового духовенства, який відбувся

13 (26) березня, ухвалив «докласти усіх своїх зусиль до творчої праці на благо дорогої батьківщини» [24].

У той самий день про підтримку нового ладу заявила і Таврійська учена архівна комісія (ТУАК), голова якої А. І. Маркевич назвав те, що відбувається, «довгоочікуваною зорею просвітницької свободи, яка зайнялася над нашою Вітчизною». На засіданні ТУАК було одноголосно ухвалено вітати новий уряд телеграмами, а в телеграмі міністрові-президенту кн. Львову говорилося: «Радісно вітаючи сонце свободи, яке яскраво освітило своїми цілющими променями нашу багатостраждальну батьківщину, Таврійська учена архівна комісія поспішає засвідчити <...>, що вона з повною наснагою буде продовжувати скромну роботу на користь науки і дорогої батьківщини» [25].

Радо відгукнулася на крах старого світу і творча інтелігенція півострова:

Рухнул старый строй негодный,

Стала Руссия свободной.

На дворе весна смеётся,

Сердце часто-часто бьётся [19].

10 (23) квітня в Ялті пройшов перший «революційний» концерт, присвячений борцям за свободу та політичним засланням, які приїхали до Ялти [17].

З натхненням сприйняли Лютневу революцію і недержавні народи півострова, які побачили в ній можливість звільнитися від багатоголового національного гніту: «Відтепер росіянин і татарин, поляк і караїм, єврей і грек – всі вони рівноправні сини однієї спільної матері, великої і могутньої Росії. І подібно до того, як кожен член упорядкованої сім'ї має право присвятити себе тому, до чого він більше пристосований, так і всі народи, які населяють Росію, відтепер можуть вільно розвиватися відповідно до своїх обдарувань і до національних ідеалів» [7].

У період з березня по грудень 1917 р. у Криму була відкрита ціла низка етнічних видань: журнал «Известия Таврического и Одесского Караимского Духовного Правления» (20 травня 1917 р.), незалежна кримськотатарська газета «Къырым оджагы» («Кримське вогнище») (20 червня 1917 р.), газети Кримського Мусульманського Виконавчого Комітету «Миллет» («Народ») (27 червня 1917 р.) і «Голос татар» (22 липня 1917 р.), «Вестник Феодосийской организации объединенной еврейской социалистической партии (С.С. и Е. С.)» (23 липня 1917 р.), продовжував виходити «Янъы Терджиман» Р. Гаспринського і А. С. Айвазова. Про вихід газети Мусульманського Комітету «Миллет» «Южные ведомости» писали: «Зародження органу татарської газети в цю хвилину є особливо своєчасним, оскільки татарська маса безсильно б'ється над вирішенням великих і малих питань бурхливої російської дійсності: вона, як і раніше, страждає в старих лещатах невігластва, нарешті, такий орган є необхідним для встановлення міцного зв'язку між мусульманським комітетом і населенням» [22].

У розмаїтті публікацій кримської етнічної преси 1917 р. неважко побачити надію всіх без винятку кримських народів на національне відродження і мирне співіснування: «Якщо в період благоденства Романових можна було ще миритися з роз'єднанням народностей, що живуть на спільній території держави, то тепер, в період великих сподівань і надій, цього не повинно бути» [5].

Муфтії Челебіджан Ефенді Челебієв у своїй промові на святкуванні з приводу проведення Курултаю (кримськотатарських Установчих зборів) 3 листопада 1917 р. назвав народності Криму «прекрасними квітками», кожна з яких має свою особливу красу і «властивий лише їй приємний аромат». На думку Муфтія, завдання Курултаю полягало в тому, щоб зібрати «усі ці чудові квіти» в «один букет». «Татарський народ, – заявив Ч. Челебієв, – не такий егоїст, яким намагаються зобразити його ті, хто або не визнає його, або хоча б і визнає, але прагне виставити його в іншому світлі. Татарський народ визнавав, визнає і завжди буде визнавати права кожної народності» [18].

Святкували перемогу і кримські феміністки. Газета «Южные ведомости» 16 (29) березня написала про те, що вперше в судовому засіданні цивільного відділення Сімферопольського окружного суду в складі присутствія взяла участь жінка – Ольга Дмитрівна Ревеліоті [14]. У червні газети повідомили про початок роботи Жіночої демократичної республіканської спілки [28].

Преса відзначала «великий душевний підйом», з яким у Сімферополі пройшло святкування 1 травня. «Чисто пролетарський характер свята», на думку журналістів, «особливо не відчувався», тому що революція «надала йому значною мірою загальнонаціональний характер». У святі взяло участь 50 тисяч осіб, над присутніми літали два аероплани з червоними прапорами, а льотчики скидали революційну літературу [15].

При цьому бажання жити по-новому в окремих випадках доводило до абсурду. Так, під час святкування 1 травня «деякі громадяни» змусили ялтинських домовласників переставити кольори на національних прапорах в... зворотному порядку. В результаті ялтинський повітовий комісар Н. Приселков був змушений роз'яснювати через пресу, що завдяки цьому «нововведенню» Ялта «прикрашена» прапорами ворожої до Росії Болгарії [12].

Крізь підтримувану газетами революційну ейфорію навесні 1917 р. поволі пробивалися ознаки анархії, хаосу й відвертого психозу, які вже влітку стали тенденцією. Уже 22 березня (4 квітня)

газета «Южные ведомости» опублікувала замітку «Мародери друку» про появу на вулицях міста «Революційних пісень», в яких «поряд з прекрасними революційними піснями» були надруковані «кровожерливі вірші», що закликають «повісити всіх дворян, і панів, і царів», «не сплачувати податків» тощо. Автор замітки запропонував відрізяти провокаторське слово від вільного і «таврувати презирством» «мародерів вільної преси» [10].

У червні 1917 р., за повідомленнями в пресі, невідомий у формі чиновника поширював надруковані друкарським способом прокламації з розпорядженням якоїсь «Республіканської ради» в триденний термін «знищити всі будівлі, призначені для стоянки військ за лінією залізниці, що веде до Севастополя» [16]. Ті ж «Южные ведомости» 2 (15) травня повідомили про скандал у Сімферопольському кредитному товаристві, під час якого члени адміністрації «були піддані важким образам за допомогою як слів, так і дій» [21].

У Севастополі 14 (27) травня 1917 р. спалахує конфлікт між Центральним виконавчим Комітетом та командувачем Чорноморським флотом адміралом Колчаком через самочинний арешт матросами начальника Севастопольського гарнізону генерала Петрова, запідозреного в розкраданнях [23]. А 18 (31) травня Мусульманський виконавчий комітет і вакуфна комісія просять військового і морського міністра А. Ф. Керенського, який перебуває в Севастополі, повернути в Крим з фронту Кримський кінний полк з метою боротьби з можливою «анархією» [1]. 6 червня (19) червня за постановою делегатських зборів Чорноморського флоту в Севастополі були роззброєні всі офіцери флоту й армії: «Процес роззброєння матросами і солдатами офіцерів справив на населення міста гнітюче враження» [29].

«Події в Севастополі вибухнули, як грім з ясного неба. Відомостей про ексцеси чекали звідки завгодно, тільки не з Севастополя. Чорноморський флот вважався цитаделлю революційної свідомості», – з подивом писала кримська преса. Автор замітки пояснює ці події тим, що «в революційний час ризиковано будь-що вважати непорушно-стійким», а також впливом «підробки революції – демагогії». Безпосередньо зацікавленими в розхитуванні «основ» журналіст вважає «ленінців і інших максималістів» [11].

В обстановці зростання анархії кримська влада відчайдушно намагалася домогтися порядку і спокою. Постійною темою кримських новин навесні і влітку 1917 р. стає боротьба з продажем алкоголю. 9 (22) березня 1917 р. натовпом у кілька сотень людей на залізничному вокзалі Севастополя були виявлені 675 пляшок вина і кілька відер спирту. Спиртне було винесено на вулицю і «негайно розбите об бруківку». 27 березня (9 квітня) 1917 р. газети публікують наказ Таврійського губернського комісара Богданова про заборону продажу вина з підвалів, складів, магазинів (для лікувальних цілей вино відпускається тільки з аптек за рецептом). 12 (25) травня, за повідомленням «Южных ведомостей», «питання про боротьбу з виноторгівлею стало предметом гострих суперечок в Феодосійській Раді робітничих і солдатських депутатів», газети також пишуть про закриття кафе за «розпивання там вина», про штрафи, накладені на офіцерів і солдатів за «появу в нетверезому стані в публічних місцях».

Але зупинити смуту не вдається. З'являються повідомлення про масові дезертирства, заворушення, жорстокі самосуди й закамфльовані під обшуки грабежі. Так, 22 травня (4 червня) «Южные ведомости» розповідають про буйства і погроми, вчинені 21 і 22 травня в селі Сабли п'яними дезертирами і солдатами, які «відлучилися з Сімферополя»: затероризоване ними населення звернулося по допомогу до начальника повітової міліції, а той – до губернського комісара, бо саблівський сільський комісар не міг своїми силами впоратися з ситуацією; губернський комісар був змушений відправити у Сабли 100 солдатів для встановлення порядку [2].

За повідомленнями газет, 12 (25) червня в Біюк-Онларі натовпом були вбиті два злодії, затримані на місці злочину на гарячому [20]. 22 червня (5 липня) у Євпаторії стався «вишневий бунт»: суперечка на ринку через високі ціни на вишні перейшла у розгром молочних та овочевих продуктів; коли хвилювання на ринку припинилися, натовп попрямував з ринка до Пушкінської аудиторії, де відбувся стихійний мітинг, присвячений причинам дорожнечі [3].

Показовим прикладом поведінки некерованого натовпу в цей час став інцидент з членом міської управи А. М. Шлеє. На сімферопольському базарі був спійманий селянин, який продавав незрілий ячмінь і, щоб виправдатися, сказав, що ячмінь нібито належав Шлеє. Розлючений натовп, який під'юджували провокатори, звинуватив Шлеє в намірі знищити хліб та ввести картки. У відповідь Шлеє вийшов з базарної контори, де він служив, і пояснив, що ячмінь не з його економії. Але натовп не повірив, пролунали навіть заклики: «Бий його». На щастя, в одного з міліціонерів виявився відібраний у продавця документ про те, що ячмінь був побитий градом і його можна продавати. Але навіть цей доказ не заспокоїв присутніх. За вимогами натовпу, Шлеє був заарештований і перепроваджений до дільниці, з якої він зміг вийти тільки після того, як натовп уже розійшовся [8].

Знаком часу стає і боротьба з пам'ятниками – опорними точками ідентифікації. 19 квітня (2 травня) 1917 р. на пам'ятнику Олександрю III у Феодосії двічі були наклеєні величезні червоні плакати з написом «Ганьба Феодосії», плакати були зняті міліцією [26]. У Сімферополі на засіданні Надзвичайного Губернського земського зібрання 6 червня 1917 р. було постановлено ви-

нести із залу гіпсовий бюст Олександра II. 16 (29) червня 1917 р. у Феодосії матросами був організований мітинг біля пам'ятника Олександрю III з вимогою його негайної деконструкції. Зупинив мітингувальників лише виступ голови місцевої ради робітничих і солдатських депутатів, який засвідчив, що рішення про знесення вже прийняте і лише брак технічних засобів заважає його реалізації. 22 червня (4 липня) 1917 р. пам'ятник все-таки був знятий мітингувальниками під керівництвом Ради робітничих і солдатських депутатів без узгодження з владою [27].

Незважаючи на всі потрясіння 1917 р., кримчани в більшості своїй залишалися прихильниками безкровного поступального розвитку країни, спокою і порядку. Тому жовтневі події в Петрограді викликали осуд практично у всіх політичних, громадських і національних груп півострова, за винятком більшовиків.

«Уряд більшовиків, створений шляхом братовбивства і громадянської війни, перед самими виборами в Установчі збори... не здатний вирішити основні завдання революції, бо заснований на ворожнечі і розбіжності всередині самої демократії, не користується визнанням всієї революційної демократії, є урядом однієї політичної партії і може триматися тільки терором і насильством», – говорилося в резолюції про поточний момент Першого Таврійського губернського з'їзду професійних спілок та фабрично-заводських комітетів Криму [9].

«Криваві події, які розігралися в Петрограді та Москві, знищивши існуючу владу, кинули країну у владу анархії, свавілля і відкрили шлях до міжусобної війни», – відзначала газета «Голос татар» [6].

У відозві, з якою після жовтневого перевороту Кримсько-Мусульманський Виконавчий Комітет звернувся до громадян Криму, говорилося: «Кримсько-Мусульманський Виконавчий Комітет, як виразник волі кримських татар, не бажаючи допускати в Криму гегемонії якоїсь народності над іншою, а також не припускаючи думки про поширення влади якоїсь держави над Кримом, визнає «Крим для кримців» і знаходить, що надзвичайні обставини велять народам Криму взяти на себе турботу про влаштування долі свого краю й об'єднатися для загальної дружної роботи на благо всіх народів, які населяють Крим» [4].

«Кінця не видно громадянській війні, найбезглуздішій і найбруднішій з громадянських воєн, оскільки живить її розлючена стихія анархії й темряви... Чи повинні ми прийняти в ній діяльну участь, щоб прискорити її завершення? Ні, у братовбивчій бійні, у війні всередині революційної демократії, в момент смертельної небезпеки для країни ми не можемо, не повинні брати участь! Ми повинні оголосити війну громадянській війні», – писав П. І. Новицький у севастопольській газеті «Прибой» [13].

Але ця єдність перед обличчям революційного терору врятувати Крим вже не могла.

IV. Висновки

Контент кримських видань 1917 р є емоційним і суперечливим: з одного боку, у ньому дуже помітною є революційна ейфорія, масова підтримка Лютневої революції, активні процеси національного відродження, зокрема в галузі періодичної преси, піднесення жіночого руху, з другого – невдоволення зростанням цін, дефіцитом продовольства, деструктивними процесами в армії й на флоті, самосудами, а також зростання суспільної агресії та панічних настроїв. Жовтневу революцію, на відміну від Лютневої, Крим (за винятком більшовиків) рішуче відкинув як таку, що загрожує терором, насильством і громадянською війною.

Список використаної літератури

1. А. Ф. Керенский в Севастополе. *Южные ведомости*. 1917. 21 мая (3 июня). С. 4.
2. Буйство дезертиров в Саблах. *Южные ведомости*. 1917. 24 мая (6 июня). С. 3.
3. Вишневый бунт. *Южные ведомости*. 1917. 25 июня (8 июля). С. 4.
4. Воззвание. *Голос татар*. 1917. № 15. 11 ноября. С. 1.
5. *Голос татар*. 1917. № 1. 22 июля (4 августа).
6. *Голос татар*. 1917. № 15. 11 ноября. С. 1.
7. *Известия Караимского Духовного Правления*. 1917. № 1. 20 мая (2 июня). С. 1.
8. Инцидент с А. М. Шлее. *Южные ведомости*. 1917. 16 (29) июня. С. 3.
9. *Крымский вестник*. 1917. 5 ноября. Цит. за: Бунегин М. Ф. Революция и гражданская война в Крыму (1917–1920 гг.). [Симферополь], 1927. С. 85.
10. Мародеры печати. *Южные ведомости*. 1917. 22 марта (4 апреля). С. 3.
11. Муран В. Кому это нужно? *Южные ведомости*. 1917. 9 (22) июня. С. 2.
12. *Новая жизнь*. 1917. 21 апреля (4 мая). С. 1–2.
13. Новицкий П. Война гражданской войне. *Прибой*. 1917. 9 ноября.
14. Первая ласточка. *Южные ведомости*. 1917. 16 (29) марта. С. 3.
15. Празднование 1 мая (18 апреля). *Южные ведомости*. 1917. 20 апреля (3 мая). С. 3.
16. Провокация или психоз? *Южные ведомости*. 1917. 25 июня (8 июля). С. 3.
17. Революционный концерт. *Русская Ривьера*. 1917. 8 (21) апреля. С. 4.
18. Речь Муфтия Челебиджан Эфенди Челебиева на торжестве 3 ноября в Бахчисарае. *Голос татар*. 1917. № 15. 11 ноября. С. 2.
19. *Русская Ривьера*. 1917. 9 (22) апреля. С. 3.
20. Самосуд. *Южные ведомости*. 1917. 16 (29) июня. С. 3.

21. Скандал в кредитном обществе. *Южные ведомости*. 1917. 2 (15) мая. С. 3.
22. Татарская газета в Симферополе. *Южные ведомости*. 1917. 29 июня (12 июля). С. 4.
23. *Южные ведомости*. 1917. 10 (23) мая. С. 3.
24. *Южные ведомости*. 1917. 15 (28) марта. С. 3.
25. *Южные ведомости*. 1917. 15 (28) марта. С. 3.
26. *Южные ведомости*. 1917. 17 (30) марта. С. 4.
27. *Южные ведомости*. 1917. 22 апреля (5 мая). С. 4.
28. *Южные ведомости*. 1917. 24 июня (4 июля). С. 4.
29. *Южные ведомости*. 1917. 3 (16) июня. С. 3.
30. *Южные ведомости*. 1917. 8 (21) июня. С. 3.
31. *Южные ведомости*. 1917. 9 (22) марта. С. 3.

References

1. A. F. Kerensky in Sevastopol (1917). Southern statements. May 21 (June 3), 4 (in Russian).
2. The riot of deserters in Sably (1917). Southern statements. May 24 (July 6), 3 (in Russian).
3. Cherry riot (1917). Southern statements. June 25, 4 (in Russian).
4. Appeal (1917). The voice of the Tatars. № 15. November 11th., 1 (in Russian).
5. The Voice of the Tatars (1917). № 1. July 22 (August 4) (in Russian).
6. The Voice of the Tatars (1917). № 15. November 11, 1 (in Russian).
7. News of the Karaite Spiritual Board (1917). № 1. May 20 (June 2), 1 (in Russian).
8. Incident with A. M. Shlee (1917). Southern statements. June 16 (29), 3 (in Russian).
9. The Crimean bulletin (1917). November 5. Cit. for: Bunegin, M. F. Revolution and civil war in Crimea (1917–1920). [Simferopol], 1927, 85 (in Russian).
10. Looters of the press (1917). Southern statements. March 22 (April 4), 3 (in Russian).
11. Muran, V. (1917). Who needs it? Southern statements. June 9 (22), 2 (in Russian).
12. A new life (1917). April 21 (May 4), 1–2 (in Russian).
13. Novitsky, P (1917). War to the Civil War. Surf. November 9 (in Russian).
14. The first swallow (1917). Southern statements. March 16 (29), 3 (in Russian).
15. Celebrating on May 1 (April 18) (1917). Southern statements. April 20 (May 3), 3 (in Russian).
16. Provocation or psychosis? (1917). Southern statements. June 25 (July 8). P. 3. (in Russian).
17. Revolutionary concert (1917). The Russian Riviera. April 8 (21), 4 (in Russian).
18. Speech of the Mufti Chelebidzhan Efendi Chelebiyev at the November 3 celebration in Bakhchisaray (1917). The voice of the Tatars. No. 15. November 11, 2 (in Russian).
19. The Russian Riviera (1917). April 9 (22), 3 (in Russian).
20. Lynching (1917). Southern statements. June 16 (29), 3 (in Russian).
21. Scandal in the credit society (1917). Southern statements. May 2 (15), 3 (in Russian).
22. The Tatar newspaper in Simferopol (1917). Southern statements. June 29 (July 12), 4 (in Russian).
23. Southern statements (1917). May 10 (23), 3 (in Russian).
24. Southern statements (1917). March 15 (28), 3 (in Russian).
25. Southern statements (1917). March 15 (28), 3 (in Russian).
26. Southern statements (1917). March 17 (30), 4 (in Russian).
27. Southern statements (1917). April 22 (May 5), 4 (in Russian).
28. Southern statements (1917). June 24 (July 4), 4 (in Russian).
29. Southern statements (1917). June 3 (16), 3 (in Russian).
30. Southern statements (1917). June 8 (21), 3 (in Russian).
31. Southern statements (1917). March 9 (22), 3 (in Russian).

Стаття надійшла до редакції 30.10.2017.

Яблоневская Н. В. Крымская пресса 1917 года как зеркало революционных настроений на полуострове

На основе анализа крымской прессы прослеживается развитие революционных настроений на Крымском полуострове. Контент крымских изданий 1917 г. эмоционален и противоречив: с одной стороны, революционная эйфория, массовая поддержка Февральской революции, активные процессы национального возрождения, в том числе в области периодической печати, подъем женского движения, с другой – рост цен, дефицит продовольствия, пугающие процессы разложения в армии и на флоте, самосуды, рост массовых беспорядков и панических настроений. Октябрьскую революцию, в отличие от Февральской, Крым (за исключением большевиков) решительно отверг как грозящую террором, насилием и гражданской войной.

Ключевые слова: Крым, Февральская революция, Октябрьская революция, журналистика, пресса.

Yablonovska N. Crimean Press in 1917 as a Mirror of Revolutionary Moods on the Peninsula

Research methodology. Unlike historians, for whom it was the source of the study of revolutionary events on the peninsula, and previous journalistic studies, which focused on the laws of the development of the Crimean media in a given period in general and in the history of individual editions, at this article, based on the problem-theoretical analysis of the Crimean press, the author makes an attempt to trace the peculiarities of the presentation of the revolutionary sentiment on the Crimean peninsula by the Crimean periodicals in order to simulate the perception of the revolutions of 1917 and their consequences of ordinary Crimean – former reader of newspapers and magazines.

Results. The main problem-thematic dominant components of Crimean publications from February to November 1917 were established.

Novelty. The author first discovered that the content of Crimean publications in 1917 is emotional and contradictory: on the one hand, revolutionary euphoria, mass support for the February revolution, active processes of national revival, including in the periodical press, the rise of the women's movement, on the other – rising prices, food shortages, frightening processes corruption in the army and the navy, lynchings, the growth of mass riots and panic sentiments. The October Revolution, unlike the February revolution, the Crimea (with the exception of the Bolsheviks) resolutely rejected as threatening with terror, violence and civil war. The conducted analysis proves that in spite of all the shocks of 1917, the Crimeans, in the majority of them, remained supporters of the bloodless progressive development of the country, peace and order. However, this unity in the face of revolutionary terror could no longer save the Crimea.

The practical significance. Research results can be used in teaching history and history of journalism.

Key words: Crimea, February revolution, October revolution, journalism, newspapers.